

James Bond katolické církve

Kateřina Tučková (1980) patří k nejuspěšnějším českým spisovatelkám po roce 1989. Po dlouhých deseti letech přichází s novou prózou: *Bílá Voda* má skoro sedm set stránek a sleduje osudy řeholnic za časů komunistické brutality po osmačtyřicátém roce. Že jde o velkou věc, naznačuje výše prvního nákladu: 125 tisíc výtisků.

RADIM KOPÁČ

LN Proč vůbec řeholnice, co tě k řádovým sestřím přivedlo?

Poprvé mě napadlo, že se jimi budu zabírat po *Zitkovských bohyňích*, ty byly reliktem pohanství. Chtěla jsem poznat i druhou stranu: katolickou víru. O tom, co řeholnice za totality prožívaly, jsem četla v memoárech Dagmar Šimkové *Byly jsme tam taky*. Zaujaly mě i tím, že jejich ponižení v kriminálech bylo ještě větší: jejich intimita byla uzavřenější než u jiných politických vězeňkyň. Vyšetřovatelé jim prohledávali vnitřní orgány, jestli tam nepašují papežskou encykliku, jednu matku představenou dokonce během „lékařské prohlídky“ zbavili panensví. To mi připadlo jako obrovský útok na jejich žensví, na jejich důstojnost.

Takže jsem navštívila Bílou Vodu, kde je jednak Muzeum izolace, internace a integrace, jednak velký hřbitov. A tam mi to došlo: ty ženy si zaslouží, aby jejich příběh někdo odvyprávěl. A mě to lákalo, protože kromě tragických momentů nabízí i nadějeplné aspekty. Komunistický režim řeholnice sice trýznil, dopouštěl se na nich ofěsných křivd a bezpráví, ale morálně zvíťazily ony, nenechaly se pokořit a dožily sice v internaci, ale s klidem v duši. Na tom hřbitově to bylo obrovsky cítit...

LN Čím je právě *Bílá Voda* výjimečná, specifická?

Určitě tím muzeem, které se stalo jedním ze zdrojů, odkud jsem čerpala motivy i materiály pro knihu. Ale rozhodujícím, nejdůležitějším zážitkem byl zmíněný hřbitov: ten vzbuzoval silnou emoci, k němu jsem se při psaní opakovaně vracela. Čtení jmen na náhrobkách a procházky mezi hroby mi pomáhaly promýšlet situace, skládat dohromady příběhové linky. Kvůli tomu jsem nakonec dala knize název *Bílá Voda*, i když ten příběh má fiktivní nadstavbu. Odehrává se sice v Bílé Vodě, ale je to románová, nikoliv reálná Bílá Voda.

Literatura mění společenské postoje a kultivuje i můj emoční život, říká Kateřina Tučková. FOTO DAVID KONEČNÝ

LN Mluvíš o tom, jak inspirativní byl hřbitov. Mluvila jsi ale taky s někým živým, s některou z řeholnic?

Nejvíce během počátečních příprav, při shromažďování materiálů. S několika řeholnicemi jsem se potkala při každoročním pietním aktu, který se koná v Bílé Vodě na svatého Václava. Právě tehdy v padesátém roce probíhala druhá etapa Akce Ř, během které byly řeholnice do bělovodského kláštera internovány. Setkala jsem se ale i s boromejkami v Praze pod Petřínem, kde mi sestra Roberta vyprávěla své vzpomínky na internaci. Ta setkání mi ale nikdy nepřinesla to, co jsem od nich očekávala...

LN Jak to?

Protože pamětnice byly naprosto smířené s tím, co se stalo. Dokázaly odpustit. Všem těm, kdo je chtěli zložit, zničit. Četla jsem desítky hlášení různých tajemníků, referentů, estébáků, co všechno jim prováděli, o co všechno se snažili, ale ony to reflektovaly s velkorysostí a nadhledem. V centru jejich života byla víra, kterou jim nikdo vzít nemohl. A tohle v nich přetrvalo. Na momenty, kdy rubaly celý den o hladu dříví v lese, kdy jim byla záměrně odmítána lékařská péče, kdy byly nuceny i tu nejtěžší práci na opravě kláštera provádět svépomocí, už nevzpomí-

naly. O tom jsem se musela dočíst v archivních materiálech. Ta setkání mě utvrdila v tom, že jsou jasné morální vítězky, že zasluhují obdiv, ale emočního osvětlení toho, co prožily, se mi nedostalo.

LN Mají hlavní postavy knihy, Lena a Evarista, nějaké předobrazy v realu?

Postava Leny je spíš průvodkyně, ta konkrétní předobraz nemá. Zato v postavě sestry Evaristy se zrcadlí několik skutečných osudů: jak politických vězeňkyň z řad řeholnic, tak příběh Ludmily Javorové, která byla vysvěcena na kněžku. Scény jsou ale literární montáže, řád je fiktivní. Nechtěla jsem Evaristin příběh spojit s konkrétním řádem, abych se nedotkla sester, které perzekuci v 50. letech skutečně zažily. To by bylo neetické. Takže jsem vymyslela nový řád, řád Panen blahoslavené Anežky České, který je na obvyklé poměry v katolické církvi emancipovaný. Proto se na jeho historii dá ukázat rozpor mezi jejich vnímáním pozice žen v katolické církvi – a tím, jak je vnímali kněží, ať ti věrní církvi, nebo ti loajální komunistickému režimu. Do toho řádu jsem pak v příběhu přivedla nejrůznější ženy s nejrůznějšími zkušenostmi.

LN Dokumentární vsuvky, kterými vyprávění prokládáš, jako

hlášení, dopisy, zprávy z tisku, ty jsou taky beletrizované?

Ty jsou také fiktivní, nejsou to reálné dokumenty, to by nešlo. Musela jsem je psát tak, aby fungovaly jako stavební kameny příběhu. Ale samozřejmě jsem se inspirovala tím, jak byly takové texty psány ve skutečnosti, jaký jazyk se používal, jak danou tematiku konkrétní činitelé vnímali a hodnotili.

LN Ptám se i kvůli těm, co jsou pod těmi dokumenty podepsáni, jako soudruh Hruza nebo soudruh Maličský. Ta příjmení mají dobově hodně symbolický význam...

Ti dva jsou ale zrovna skuteční! Pan Maličský byl církevní tajemník okresu Jeseník, to příjmení mi přišlo tak příležitostně, že jsem mu změnila jen křestní jméno. Jeho příšerný pravopis, jeho způsob vyjadřování, jeho pinožení se za odměnami a pochvalou byly tak nízké a opovržením hodné, že jde opravdu o nomen omen. A pan Hruza totéž: šlo o vedoucího sekretariátu pro věci církevní při ministerstvu kultury v 50. letech. Ale i jemu jsem změnila křestní jméno. Snadno odhalitelných postav je ovšem v příběhu víc: třeba ministr Plojhar, kněz, který začal hned po válce kolaborovat s režimem, nebo Daniel Felix, ve skutečnosti biskup tajné církve Felix Maria Davídek.

LN Felix Maria Davídek textem jen lehce prosvítá. Je spíš takovým příznakem v pozadí. Jak vnímáš jeho dějinnou roli?

Tajná církev Felixe Davídka, která fungovala na Moravě od konce 60. let, mi umožnila propojit dvě základní témata *Bílé Vody*. Zaprvé jsem chtěla zachytit příběhy řeholnic, které byly v 50. letech zavřené pro svou víru, protože se režim bál jejich společenského angažmá; o nich se doposavad mluvílo mnohem méně než o duchovních a řeholnicích mužských řádů. Zadruhé jsem chtěla poukázat na nerovně postavení ženy v církvi obecně. A jako Brňačka jsem záhy narazila právě na Davídkovo podzemní společenství Koinótés. On v praxi ukázal, proč je dobré mít mezi duchovními ženy, proč je dobré umožnit jim vyšší svěcení.

LN Proč je to dobré?

V každé epoše dochází ke krizovým momentům, kdy je důležité, aby ženy byly při své cestě ke spáse soběstačné. Nehledě na to, že služba ženských kněží by přinesla nové aspekty, které by byly pro společenství věřících přínosem. Osobně vidím v ženském svěcení budoucnost světové církve: v jednadvacátém století už nejde ženám odírat, aby měly podíl na rozhodování o jejím směřování. Felix Davídek ukázal, jak by mohla a měla církev vypadat. Je potřeba, aby se ženy cítily v církvi respektované. Aby nebyly pouhým davem, který bude pasivně následovat rozhodnutí učiněná muži. Aby cítily zastání v podobě ženských představitelk. A je chybou, že jeho volání nebylo stále vyslyšeno. Kdyby bylo, konvertičkám mého typu by to bezpochyby usnadnilo vstup do církve.

LN Takže Davídek je tvůj hrdina.

Ano. Jakkoli je dodnes kontroverzní. Když jsem pátrala po jeho stopách na brněnském biskupství, byla jsem za těch deset let práce na knize několikrát odmítnuta. Třeba proto, že ještě neuplynulo sedmdesát let od jeho smrti. Jindy mi sdělili, že je prý jeho složka prázdná. To je nesmysl, protože jini badatelé, například Petr Fiala s Jiřím Hanušem, autoři skvělé monografie o Koinótés, z té složky citují. O Felixi Davídkovi se církev odmítá bavit. Udělal něco, co Vatikán neschvaluje. Takže no comment.

LN To je přece nesmírně silné téma. Proč nemá Davídek na těch sedmi stech stránkách tvé knihy víc místa?

On je v románu ten, kdo vytvořil možnost. Evarista je pak ta, která podstoupila svěcení a mohla se dál vyvíjet, takže příběh se logicky

musel točit kolem ní. Ale kdybych teď psala čtvrtou verzi románu, bylo by to možná jinak – ústřední postavou by byl on. Protože jeho život byl fantastický, Felix Davídek byl takový James Bond katolické církve. Ovšem postava nesmírně obtížná, člověk obrovského rozhledu a vzdělání, který přešel svou dobu. Ale napsat ho dobře by bylo složité. Znamenalo by to, že mu člověk musí být ve znalostech aspoň způsobilý roven, aby mu rozuměl. A to bych si netroufla, asi bych jeho postavu věrohodně napsat neuměla.

LN Jedinou známou z těch, které Davídek vysvětlil a která dodnes žije, je zmíněná Ludmila Javorová. Mluvila jsi s ní?

Ono těch žen, které Davídek vysvětlil, bylo víc, jenže se svého kněžství pod nátlakem později zřekly. Ludmila Javorová nikoli. Statečně si stála na svém, totiž že svěcení je nezrušitelné, i když se k ní kvůli tomu mnozí obrátili zády. V Brně žijeme kousek od sebe, ale přesto jsem se s ní nesešla. Z rozhovorů totiž vystupuje jako charismatická osobnost a já ji obdivuji, takže hrozilo, že bych jí podlehla a měla tendenci psát postavu Evaristy více podle ní. A to jsem nechtěla. Jejím profilem jsem ale uzavřela knihu *Hrdinky*, kterou jsme realizovaly s ilustrátorkou Renátou Fučíkovou a historičkou Lenkou Křížovou. Zatímco ostatní ženy, které mají v knize své místo, dosáhly i přes překážky všeho, co chtěly – ona je jediná, která to není oficiálně dovoleno. Chtěly jsme tím říci, že ženská emancipace je stále otevřená téma.

LN To je i ústřední téma všech tvých románů. Máš za to, že literatura může fungovat jako motor společenských změn?

Před patnácti lety jsem si to nemyslela, teď už mám ale jinou zkušenost. Problematika odsunu československých Němců, jejich poválečné vyhánění z republiky, se za roky, co jsem se tomu věnovala, výrazně proměnila. A minimálně v Brně a okolí nejspíš i díky mému románu *Vyhánění Gerty Schnirch*. V roce 2015 bylo Brno prvním městem, které se omluvilo svým vyhnaným obyvateľům, z nichž mnozí během pochodu k rakouským hranicím zemřeli. Když jsme tehdy stáli na Mendelově náměstí, na nádvoří Starobrněnského kláštera, kde byli shromažďováni Němci před tím, než byli vyháněni, byly tam tisíce lidí – a nejen politici nebo potomci vyhnaných, ale i obyčejní lidé, kteří si prostě přečetli knihu. Takže pořád věřím, že literatura může proměňovat myšlení lidí. Ostatně literatura proměňuje i mě. Rozšiřuje mi rozhledy a kultivuje můj emoční život.

Festival ocenění Bolka Polívku

Šestapadesátý ročník **MFF Karlovy Vary** se uskuteční v řádném termínu od 1. do 9. července. Jeho pořadatelé včera zveřejnili plakát i jméno laureáta čestné ceny.

MARCEL KABÁT

PRAHA Cenu prezidenta karlovarského filmového festivalu dostane herec, dramatik, scenárista a režisér Bolek Polívka, prozradil včera prezident festivalu Jiří Bartoška. „Nejde o žádný střet zájmů,“ okomentoval Bartoška v nadsázce skutečnost, že byl Polívkovým spolužákem na brněnské JAMU.

Udělení ceny v závěru přehlídky doprovodí projekce filmu Vladimíra Michálka *Zapomenuté*

světlo z roku 1996. Za hlavní roli kněze tehdy Polívka dostal Českého lva a také hereckou cenu v Karlových Varech.

Jiří Bartoška na včerejší tiskové konferenci připomněl jedinečnost a originalitu, které z Bolka Polívky od počátku jeho umělecké kariéry činily výjimečnou osobnost. Polívkovy divadelní inscenace, které režíroval a hrál v nich hlavní role (*Am a Ea*, *Peza versus Čorba*, *Pépe*, *Trosečník*, *Poslední leč*, *Šašek a královna*), se inspirovaly klauniádou, komedií dell'arte i filmovou groteskou, ale díky specifickému výrazu záměrně překračovaly hranice žánru.

V jeho filmové tvorbě hrála klíčovou roli spolupráce s režisérkou Věrou Chytilovou, která započala filmem *Kalamita* (1981) a jejím nejnámějším plodem je snímek *Dědictví aneb Kurvahošigutentág* (1992). „Jakkoliv ho di-

váci vnímají především jako komika díky rolím v řadě divácky úspěšných veseloher (např. *Pelíšky*, *U mě dobrý*, *Muži v neděli* a další), respekt a ocenění mu vynesly i úlohy mimo tento žánr. Připomínají pořadatelé karlovarského festivalu. Vedle již zmíněného *Zapomenutého světa* získal Bolek Polívka Českého lva také za film Jana Hřebejka *Musíme si pomáhat* z roku 2000.

Podpora ukrajinských filmařů a zalidněný plakát

Karlovarský festival včera také ohlásil podporu ukrajinských filmařů prostřednictvím spolupráce s Mezinárodním filmovým festivalem v Oděse. „Karlovarský festival vyjadřuje plnou podporu ukrajinským filmařům a festivalovým organizátorům, a proto bude hostitelem programu Works in Progress 13. ročníku filmového

festivalu Oděsa, který se vzhledem k válce na Ukrajině nemůže konat,“ uvedli pořadatelé. Program Works in Progress v rámci oděského festivalu je prezentací hraných celovečerních filmů, které jdou v letech 2022–2023 do distribuce. Hlavním cílem programu je představit ukrajinské filmy světu a přitáhnout pozornost mezinárodních distributorů.

Letošní plakát karlovarského přehlídky představil jeho tradiční dodavatel Studio Najbrt. Autory návrhu jsou Jonatan Kuna a Zuzana Lednická a na rozdíl od minimalistického designu z předchozích let jde tentokrát o krok zcela jiným směrem. Rozpustilý komiksový obrázek z festivalového dějiště zahrnuje filmové výjevy či postavičky hvězd i návštěvníků přehlídky. Plakát je ve dvojím provedení, pastelově barevném a černobílém.

Plakát 56. Varů. Vytvořili jej Jonatan Kuna a Zuzana Lednická.

REPRO LN